

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาตั้งอยู่บนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ การสร้างความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ การมุ่งเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้การพัฒนาขาด ดุลยภาพ ทำให้การพัฒนาเป็นลักษณะสภาพเศรษฐกิจไม่ดี สังคมมีปัญหา และการพัฒนาไม่ยั่งยืน จากการศึกษาประเทศไทยยึดแนวทางอุตสาหกรรมที่มุ่งการส่งออกเป็นหลัก ทำให้สังคมมีความ ก้าวหน้าและเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมมากขึ้น ในขณะที่ชุมชนถูกทอดทิ้งให้อ่อนแอลง การพัฒนา ตามแนวทางทฤษฎีกระแสหลัก (ไพโรจน์ ภัทรนรากุล, 2545 : 61) ซึ่งเป็นแนวคิดและทฤษฎีของ กลุ่มประเทศตะวันตกที่ได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมไทยในช่วงสามสิบปีที่ผ่านมา ทฤษฎีนี้ใช้วัตถุและเงินตราเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จ ดังนั้น คนจึงต้องทำงานหนัก ทำงานแบบ แยกส่วนตามความสามารถเฉพาะทาง เน้นการส่งออกเพื่อการได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศ ให้ ความสำคัญกับเทคโนโลยีมากกว่าคุณค่าของความเป็น “คน” และเชื่อว่าประเพณีเป็น “อุปสรรค” ในการสนองตอบเจตนาธรรม (อาคม เดชทองคำ, 2543 : 25) ส่งผลให้วิถีของชุมชนและผู้คนมี ความโน้มเอียงเป็นบริโภคนิยมและวัตถุนิยมมากขึ้น

ดังนั้น แนวทางการฟื้นฟูวิกฤตเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนปัญหาต่างๆ นั้น จะต้อง มีการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล คือ การพัฒนาหลายๆ ด้านไปพร้อมกัน ทั้งด้านบุคคล เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สถาบัน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายในสังคมได้รับ ประโยชน์จากการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน (วิระวิทย์ วิวัฒน์วานิช, 2542 : 21) ประกอบกับสังคมไทยที่ ควรมีความสัมพันธ์ทางราบ ซึ่งตั้งอยู่บนหลักศีลธรรมพื้นฐานที่ว่าทุกคนมีคุณค่าแห่งความเป็นคน เสมอกัน มีศักยภาพที่จะมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีศักยภาพในการรวมกลุ่มด้วยความเท่าเทียมกัน เรียนรู้ร่วมกันในรูปของการเป็นกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สหกรณ์ ชุมชน หรือประชาคม สังคมซึ่งมีการรวมกลุ่มเช่นนี้มากมาย เป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์ทางราบซึ่งเรียกว่าเป็นประชาสังคม หรือสังคมประชาธิปไตย หรือสังคมเข้มแข็ง หรือสันติประชาคม (ประเวศ วะสี, 2541 : 38) ซึ่ง ความเป็นประชาสังคมจะเป็นตัวกำหนดให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี

การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งในการฟื้นฟูวิกฤตเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นความพยายามที่จะเพิ่มศักยภาพ และความสามารถของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาและแสดงความเข้มแข็งของตน โดยการให้ชุมชนมีการดำเนินงาน

การตัดสินใจ การบริหารจัดการ และการพัฒนาด้วยพลังของคนในชุมชนเอง ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการพึ่งตนเอง และการบริหารจัดการอยู่ในระดับสูง รวมทั้ง ทำให้สภาพสังคมภายในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี เอื้อเพื่อ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งนับว่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะรองรับการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป (ภาณีชนาธิปกรณ, 2544 : 26)

แนวคิดเรื่องชุมชนเข้มแข็งเริ่มได้รับความสนใจอย่างจริงจังในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งได้ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของคนในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาให้สามารถปกครองตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม อันจะเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขวิกฤตของประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนจนเกิดเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม คือ เป็นการพัฒนาที่ทุกฝ่ายในสังคมมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน ทั้งด้านคุณภาพชีวิต จิตใจ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเพิ่มศักยภาพและสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาตนเอง ด้วยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมทำ เพื่อให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมผลักดันให้สังคมเป็นไปตามที่ต้องการได้ (อนันต์ เตชะวณิช, 2543 : 17) โดยในการพัฒนาคนนั้นจะต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาจิตใจก่อนเป็นเบื้องต้น เพราะจิตเป็นส่วนควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม การพัฒนาจิตใจจะก่อให้เกิดการพัฒนาความคิด เจตคติ ค่านิยมที่ถูกต้อง เพื่อให้ประชาชนรู้จักการช่วยเหลือตนเองและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักช่วยเหลือชุมชน มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ดังนั้นการพัฒนาจิตใจจึงควรเน้นด้านวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองดีมีคุณธรรม (ประเวศ วะสี, 2541 : 45)

สถาบันศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญในสังคม เปรียบเสมือนมาตรการควบคุมความประพฤติปฏิบัติให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในชุมชน ความเชื่อถือในคำสั่งสอนของศาสนา ประกอบกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนมีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างความสัมพันธ์ หรือเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของชุมชนหนึ่งๆ ดังนั้นชุมชนที่ยึดถือและปฏิบัติตามความเชื่อดังกล่าวจนกลายเป็นบรรทัดฐานของชุมชน จะส่งผลให้สามารถรักษาความเป็นปึกแผ่น ความเข้มแข็งของชุมชน (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2541 : 78) จนสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน เป็นสถาบันที่หล่อหลอมความร่วมมือร่วมใจของบรรดาพุทธศาสนิกชนให้เป็นหนึ่งเดียว โดยแรกเริ่มศาสนาพุทธ

ได้เข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสุวรรณภูมิ เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 300 โดยพระเจ้าอโศกมหาราช ได้จัดส่งสมณทูตมาประกาศพระพุทธศาสนา 2 รูป คือ พระโสภณเถระ และพระอุตตรเถระ มาที่จังหวัดนครปฐมซึ่งเป็นศูนย์กลางในสมัยนั้น (กรมการศาสนา, 2527 : 203) แต่ศรัทธาความเชื่อของประชาชนเป็นไปตามยุคสมัย พระพุทธศาสนาจึงรุ่งเรืองและเสื่อมลงตามกาลสมัย จนกระทั่งพระขุนศรีอินทราทิตย์ได้สถาปนากรุงสุโขทัยและรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ครั้นเมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้อาราธนาพระสงฆ์ลังกาวงศ์จากจังหวัดนครศรีธรรมราช และอุปถัมภ์จนมั่นคงยั่งยืนมา จนในปัจจุบันกลายมาเป็นศาสนาประจำชาติ (พระบุญรอด สุปสนุโน, 2553 : 1)

พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชาวพุทธในสังคมไทยหลายๆ ประการ เป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการให้ความหมาย และเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาของวัฒนธรรม ค่านิยม และระเบียบประเพณีที่สำคัญ เป็นสถาบันที่มีส่วนสำคัญในการอบรมระเบียบสังคมผ่านกระบวนการและสถาบันหลายๆ อย่าง ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมผ่านวัดและพระสงฆ์ ซึ่งนับว่าเป็นกลไกทางพุทธศาสนาที่สำคัญในการอบรมสั่งสอนประชาชนให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ เพราะการที่บุคคลมีหลักธรรม ความเชื่อ และปรัชญาในการดำเนินชีวิตอย่างเดียวกัน จะเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม (สมบุญ สุธงศาธาราญ, 2527 : 7) รวมทั้งสามารถลด และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคมได้เป็นอย่างดี

วัดและพระสงฆ์เป็นองค์ประกอบหลักของพุทธศาสนา ทั้งในอดีตและปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่เห็นถึงความทุกข์ยากเดือดร้อนที่เกิดขึ้นของชาวบ้านในชุมชนรอบวัด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลสืบเนื่องจากนโยบายการพัฒนาของรัฐที่ละเลยภาคชนบท อีกทั้งยังเบียดบังทรัพยากรจากชนบทเพื่อนำไปพัฒนาเมืองและภาคอุตสาหกรรม พระสงฆ์จึงเริ่มช่วยเหลือชาวบ้านด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดตั้งศูนย์เด็กในวัด การอบรมเยาวชน ต่อมาก็ขยายไปสู่การ ช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจหรือความเป็นอยู่ เช่น ทำโครงการฝึกอาชีพ ธนาคารข้าว ธนาคารควาย สหกรณ์ร้านค้า บ้างก็สงเคราะห์ชาวบ้านทางด้านสุขภาพอนามัย เช่น ส่งเสริมการแพทย์พื้นบ้าน ให้คำแนะนำด้านสุขภาพอนามัย หรือรักษาผู้ป่วยโรคเอดส์ ขณะที่หลายท่านส่งเสริมชาวบ้านในเรื่องเกษตรผสมผสาน หรือเกษตรกรรมเพื่อการพึ่งตนเอง ความเคลื่อนไหวของพระสงฆ์ เหล่านี้ทำให้คำว่า "พระนักพัฒนา" เป็นที่รู้จักแพร่หลายในสังคม รวมทั้งเป็นที่ยอมรับของ หน่วยงานราชการ (พระไพศาล วิสาโล, 2546) เป็นการสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเจริญ ความเข้มแข็งของชุมชนโดยสถาบันพุทธศาสนา

ดังตัวอย่างของวัดตะโหมค ตำบลตะโหมค อำเภอตะโหมค จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นวัดหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นในฐานะที่เป็นที่พึ่งของชาวบ้าน โดยวัดตะโหมคและท่านเจ้าอาวาสเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้านมาก เพราะเป็นแกนนำสำคัญที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านใช้ทรัพยากรของทางวัดในการพัฒนาความเจริญให้แก่ท้องถิ่น ทำให้เกิดความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด โดยใช้วัดเป็นที่ระดมปัญญา แสดงความคิดเห็น เพื่อช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษาของคนในชุมชน ในระยะเริ่มแรกวัดตะโหมคได้อนุญาตให้ใช้ศาลาการเปรียญวัดเป็นสถานที่สำหรับเรียนหนังสือของเยาวชนในชุมชนชั่วคราว ต่อมาได้ขยายจัดตั้งเป็นโรงเรียนประชาบาล นอกจากนี้ทางวัดยังได้มีกิจกรรมอื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่ กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน เช่น มโนห์รา ลิเกป่า เพื่อให้เด็กสมัยใหม่ได้รู้ถึงวิถีชีวิตของปู่ย่าตายาย และนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวบ้านตามความเป็นจริง โครงการธนาคารกลุ่มเกษตรกร โครงการยกย่องบุคคลตัวอย่างของหมู่บ้าน เป็นต้น และมีสถานวัดตะโหมค เพื่อเป็นที่รวมตัวกันแก้ไขปัญหาของชุมชนจากภูมิปัญญาของชาวบ้านเอง จากนั้นจึงดำเนินการและติดตามผลการทำงาน แล้วนำมาจัดเก็บเป็นข้อมูลของท้องถิ่น (สุชาติ ยงเกียรติตระกูล, 2544 : 76-83) ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นการสะท้อนถึงความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาาร่วมกันระหว่างสถาบันศาสนากับชุมชนได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า สถาบันศาสนากับชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังนั้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันศาสนากับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จะทำให้เห็นถึงประโยชน์ในการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพระหว่างสถาบันศาสนากับชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในฐานะที่เป็นแหล่งความรู้ และเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาของชุมชนที่มีความพร้อม และสามารถพัฒนาไปสู่ความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องสถาบันศาสนากับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน กรณีศึกษาพุทธศาสนาในจังหวัดสงขลา ซึ่งจังหวัดสงขลาก็เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นจำนวนมาก โดยมีพุทธศาสนิกชนร้อยละ 64.03 มีศาสนสถานตั้งกระจายอยู่ทั่วจังหวัดประมาณ 395 แห่ง โดยจำแนกออกเป็นวัดจำนวน 306 วัด สำนักสงฆ์จำนวน 40 แห่ง และที่พักสงฆ์จำนวน 49 แห่ง (สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดสงขลา, 2544) ประชาชนชาวสงขลาได้รับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต และประพฤติปฏิบัติตนตามคำสอนของพุทธศาสนาเป็นเวลานาน การร่วมมือร่วมใจกันประกอบพิธีกรรมประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่นตามแนวความเชื่อทางพุทธศาสนา เช่น ประเพณีชักพระ งานทำบุญเดือนสิบ ซึ่งจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ทุกๆ ปี ถือได้ว่าเป็นงานประเพณีทางศาสนาที่สำคัญของชาวบ้าน

ดังนั้น ศาสนาจึงถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน และเป็นสถาบันที่ชุมชนให้ความไว้วางใจ ให้ความศรัทธามากที่สุด เพราะสถาบันศาสนาเป็นสถาบันที่ชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์รวมของชุมชน ประกอบกับพระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นบุคคลในพื้นที่ ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนในชุมชน เป็นบุคคลที่สามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจสู่ประชาชน และประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยสถาบันศาสนาในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของสถาบันศาสนากับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในจังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาข้อจำกัดของสถาบันพุทธศาสนาในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในจังหวัดสงขลา

สมมติฐานการวิจัย

1. บทบาทของสถาบันศาสนา มีความสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในจังหวัดสงขลา
2. บทบาทของสถาบันพุทธศาสนาจำแนกตามองค์ประกอบ ได้แก่ วัด และพระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในจังหวัดสงขลา
3. บทบาทของสถาบันศาสนามีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบของสถาบันพุทธศาสนา

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยสถาบันศาสนาในจังหวัดสงขลา
2. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของสถาบันศาสนากับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในจังหวัดสงขลา
3. ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดของสถาบันพุทธศาสนาในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในจังหวัดสงขลา

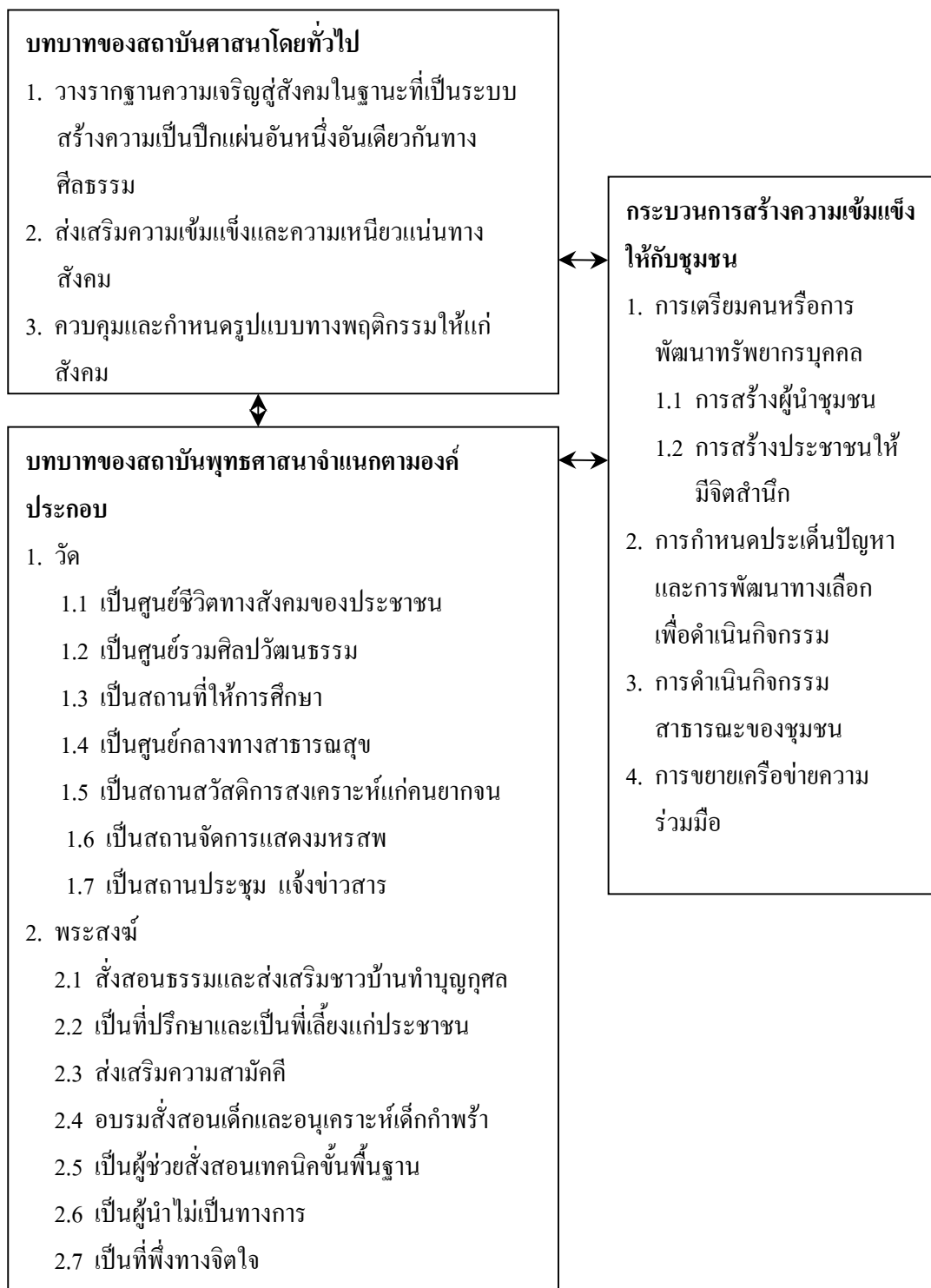
ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง สถาบันศาสนากับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน กรณีศึกษาพุทธศาสนาในจังหวัดสงขลาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยสถาบันศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของสถาบันศาสนากับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และข้อจำกัดของสถาบันพุทธศาสนาในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยมีขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตในด้านเนื้อหาของการวิจัย เป็นการศึกษาถึงบทบาทของสถาบันศาสนาโดยทั่วไป และบทบาทของสถาบันพุทธศาสนาจำแนกตามองค์ประกอบ ได้แก่ วัด และพระสงฆ์ที่มีต่อกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

2. ขอบเขตในด้านพื้นที่ ในการศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษาเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวัดนอกพื้นที่เขตเทศบาล (สมคิด เฟื่องอุดม, 2534 : 5) ด้วยเหตุผลที่ว่า ในสภาพชุมชนที่มีคนอาศัยอยู่นานแน่นหรือในเขตเมืองนั้นประชาชนจะประกอบอาชีพหลายประเภท มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความสนใจในศาสนามีน้อย ดังนั้นบุคคลที่อาศัยอยู่ในชนบทจึงเหมาะสมที่จะคัดเลือกมาเป็นประชากรตัวอย่าง เพราะยังมีความผูกพันต่อสถาบันศาสนาทั้งในความเชื่อและการปฏิบัติ การที่สถาบันศาสนายังมีบทบาทต่อชีวิตคนในชนบทมากนี้เอง สถาบันศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในด้านต่างๆ (ศรีนยา บุญนาค, 2526 : 35) ได้แก่ ในด้านความเชื่อ คือ มีความศรัทธาต่อคำสอนของศาสนา และในด้านการปฏิบัติ คือ การมีชีวิตวนเวียนอยู่กับพระสงฆ์และศาสนสถาน คนชนบทมีแนวโน้มที่จะบวชเรียนมากกว่าคนที่อยู่ในเขตเมือง กิจกรรมประจำวันก็มักเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์หรือวัด เช่น การไปทำบุญ การนิมนต์พระมาทำพิธีต่างๆ ที่บ้าน การอาศัยศาลาวัดเป็นแหล่งพบปะชุมนุมกัน เป็นต้น (บรรพต วีระชัย, 2523 : 5) ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ชุมชนในพื้นที่ที่วัดตั้งอยู่สามารถชี้ให้เห็นถึงบทบาทของสถาบันศาสนาที่มีต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตาราง 1 กรอบข้อมูลและตัวชี้วัดของสถาบันศาสนากับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับ
ชุมชนในจังหวัดสงขลา

ตัวแปรอิสระ	ตัวชี้วัด
บทบาทของสถาบันศาสนา	
1. วางรากฐานความเจริญสู่สังคมในฐานะที่เป็นระบบสร้างความเป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกันทางศีลธรรม	1. สั่งสอนอบรมศีลธรรมให้คนเป็นคนดี 2. วางรากฐานการประพฤติปฏิบัติของชุมชนตามหลักศีลธรรม 3. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลในสังคมให้เข้าด้วยกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว
2. ส่งเสริมความเข้มแข็งและความเหนียวแน่นทางสังคม	ศูนย์รวมในการประกอบกิจกรรมร่วมกันของชุมชน
3. ควบคุมและกำหนดรูปแบบทางพฤติกรรมให้แก่สังคม	การปฏิบัติตนในสิ่งที่ถูกต้องตามคำสอนของศาสนา
บทบาทของวัด	
1. เป็นศูนย์ชีวิตทางสังคมของประชาชน	เป็นสถานที่พบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมร่วมกัน
2. เป็นศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรม	1. การทำนุบำรุงโบราณสถานและโบราณวัตถุ 2. การสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น
3. เป็นสถานที่ให้การศึกษา	1. การจัดตั้งโรงเรียนภายในวัด 2. จัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3. ศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน
4. เป็นศูนย์กลางทางสาธารณสุข	เป็นสถานบำบัด พักฟื้นของผู้ป่วย

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ตัวชี้วัด
5. เป็นสถานสวัสดิการสงเคราะห์แก่คนยากจน	ให้ความช่วยเหลือในด้านที่อยู่และอาหารแก่คนยากจน
6. เป็นสถานจัดการแสดงมหรสพ	มีการใช้บริเวณวัดจัดงานเทศกาลในวันสำคัญทางศาสนาประจำปีต่างๆ
7. เป็นสถานประชุม แจ่งข่าวสาร	กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนข้าราชการ ใช้เป็นสถานที่ประชุม ชี้แจง แจ่งข่าวสารและความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น
บทบาทของพระสงฆ์	
1. สืบสอนธรรมและส่งเสริมชาวบ้านทำบุญกุศล	1. การเทศนาธรรมแก่ประชาชนในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา 2. การเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญของประชาชน
2. เป็นที่ปรึกษาและเป็นพี่เลี้ยงแก่ประชาชน	การขอคำปรึกษาของประชาชน
3. ส่งเสริมความสามัคคี	1. สนับสนุนการทำงานร่วมกัน 2. ช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
4. อบรมสั่งสอนเด็กและอนุเคราะห์เด็กกำพร้า	1. การจัดกิจกรรมให้การศึกษาแก่เด็กยากจน 2. ช่วยเหลือด้านอาหารและที่อยู่อาศัยแก่เด็กยากจน
5. เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน	การจัดสอนฝึกรอบมการประกอบอาชีพเบื้องต้น

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ตัวชี้วัด
6. เป็นผู้นำไม่เป็นทางการ	1. การริเริ่มกิจกรรมต่างๆ 2. การให้คำแนะนำในการดำเนินกิจกรรม
7. เป็นที่พึ่งทางจิตใจ	การให้คำชี้แนะกับประชาชนที่ประสบปัญหาชีวิต
ตัวแปรตาม	ตัวชี้วัด
กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน	
1. การเตรียมคนหรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคล	
1.1 การสร้างผู้นำชุมชน	ส่งเสริมบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนแก้ไขเป็นผู้นำ
1.2 การสร้างประชาชนให้มีจิตสำนึก	1. การรู้จักคิด วิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน 2. การถ่ายทอดความรู้หรือให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือด้านอาชีพ เป็นต้น
2. การกำหนดประเด็นปัญหาและการพัฒนาทางเลือกเพื่อดำเนินกิจกรรม	1. มีการปรึกษาหารือ วิเคราะห์ปัญหาชุมชนร่วมกัน 2. การเปิดโอกาสให้ทุกคนเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา 3. มีการแลกเปลี่ยนความรู้โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้หรือมีการฝึกอบรมหรือมีการไปศึกษาดูงาน

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	ตัวชี้วัด
3. การดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน	1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน 2. การร่วมมือระหว่างประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งองค์กรอื่นๆในลักษณะพหุภาคี
4. การขยายเครือข่ายความร่วมมือ	1. การรวมตัวของกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเพื่อเป็นเครือข่ายความร่วมมือ 2. การขยายเครือข่ายความร่วมมือไปยังท้องถิ่นอื่นๆ ทั้งในและนอกจังหวัด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทบาท หมายถึง พฤติกรรมและการกระทำที่แสดงออกของสถาบันศาสนา และสถาบันพุทธศาสนาจำแนกตามองค์ประกอบ ได้แก่ วัด และพระสงฆ์ ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งในจังหวัดสงขลา

2. สถาบันศาสนา หมายถึง แบบแผนในการคิด การกระทำที่เกี่ยวกับมนุษย์ ซึ่งออกมาในรูปของพฤติกรรมแตกต่างตามศาสนานั้นๆ ในที่นี้หมายถึง สถาบันพุทธศาสนาในจังหวัดสงขลา

3. วัด หมายถึง สถานที่ทางศาสนา เป็นที่พำนักอยู่อาศัยศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่างๆ เป็นศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและทางสังคม เป็นแหล่งรวมและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดสงขลา

4. พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุที่จำวัดอยู่ในจังหวัดสงขลา

5. กระบวนการสร้างความเข้มแข็ง หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยสามารถวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้